

علامه جوادی آملی با تجميع آیات در تفسير زوایای متعدد يك آیه را آشکار می‌کنند

یکی از نوآوری‌های تفسير قرآن به قرآن آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی این است که ایشان در تجميع آیات جهت تفسير يك آیه، با بذل جهد و کوشش تمام، آیات مرتبط هرچه بیشتری را درباره يك آیه و زوایای آن شناسایی کرده و مورد استفاده قرار می‌دهند.

یکی از نوآوری‌های تفسير قرآن به قرآن آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی این است که ایشان در تجميع آیات جهت تفسير يك آیه، با بذل جهد و کوشش تمام، آیات مرتبط هرچه بیشتری را درباره يك آیه و زوایای آن شناسایی کرده و مورد استفاده قرار می‌دهند.

حجت‌الاسلام والمسلمین احمد مبلغی، مدیر مرکز تحقیقات مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، اظهار کرد: یکی از نوآوری‌های تفسير قرآن به قرآن آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی این است که ایشان در تجميع آیات جهت تفسير يك آیه، با بذل جهد و کوشش تمام، آیات مرتبط هرچه بیشتری را درباره يك آیه و زوایای آن شناسایی کرده و مورد استفاده قرار می‌دهند و این امر خود يك گام تفسير قرآن به قرآن را به پیش می‌برد.

وی افزود: از دیگر نوآوری‌های قابل ذکر ایشان در تفسير تسنیم این است که آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی در عنوان‌دهی به مباحث تفسیری از عناوین متعددی بهره می‌گیرد و به تعبیری بین مباحث برش‌هایی را از طریق اتخاذ عناوینی (همچون لطائف و اشارات) متناسب با يك بحث خاص ایجاد می‌کند و در نتیجه فرصت تأمل را به صورت قابل توجهی فراروی مخاطب قرار می‌دهد.

رئیس مرکز تحقیقات مجلس شورای اسلامی عنوان کرد: این به‌کارگیری عناوین مختلف و برش دادن بین مباحث متفاوت بر اساس عناوین ارائه شده، اگرچه در بسیاری از تفاسیر وجود دارد، اما در تفسير تسنیم به‌صورت محسوس و برجسته، آن‌هم در يك شکل پیگیرانه‌ای که نوعاً مخصوص به يك آیه یا يك بخش از تفسير نیست، از خصائص قابل توجه این تفسير است و زاویه‌ای را فراروی تأملات انسان در مطالعه این تفسير باز می‌کند.

وی با اشاره به یکی دیگر از ابتکارات آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی در تفسير، گفت: یکی دیگر از موارد این است که صورت بحث تفسیری به شکلی کاملاً پاک‌سازی شده و دقیق به پیش می‌رود و به صورت قابل توجه و بدون هیچ پرش ابهام‌آمیزی، نسبت به کلمات و واژگان و زوایای مختلف بحث تأمل صورت می‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که مراجعه‌کننده احساس می‌کند که با زوایای بحث مربوط به آیه به خوبی آشنا می‌شود.

وی در تبیین جایگاه فلسفه و مباحث فلسفی در تفسير تسنیم گفت: استفاده از فرآورده‌های فلسفی در يك تفسير به دو صورت انجام می‌گیرد: نخست آن‌که انسان به صورت محسوس و افراطی به اصطلاحات فلسفی روی آورد و با تکرار آن‌ها، به تعبیری لباس فلسفه را با همه برجستگی آن علم، بر تن يك بحث تفسیری بپوشاند که چنین رویکردی در واقع لذت استفاده آزاد و گاه بی‌طرفانه را در ارتباط با يك آیه فراهم نمی‌آورد. در تفسير آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی چنین رویکردی به چشم نمی‌خورد.

مبلغی اضافه کرد: نوع دیگر استفاده از فلسفه در تفسير، بهره‌گرفتن از آخرین فرآورده‌ها و دقت‌های حاصل از مطالعات فلسفی است که این رویکرد البته در تفسير تسنیم وجود دارد؛ به این معنا که اگر در مبحثی که يك نتیجه فلسفی را می‌طلبد، ایشان را با يك مفسر غیرآگاه به فلسفه بسنجیم، درمی‌یابیم که ایشان نتیجه‌گیری بهتری را در ارتباط با بحث فلسفی یا بحث عقلانی به انجام رسانده‌اند.

وی افزود: برخی از قواعد فلسفی به‌کار رفته در تفسير تسنیم (به عنوان مثال در مبحث جبر و تفویض) نشان می‌دهد که ایشان – همچون علامه طباطبائی – در تفسير خود به صورت اثباتی به سمت فلسفه نرفته، بلکه از نتایج حاصل از مطالعات فلسفی و از قواعد فلسفی – آن‌هم با اعمال این قواعد در جایگاه‌های دقیق خود و نه به صورت گسترده که منجر به اشتباهاتی در مطالعه تفسیری شود – در تفسير خود بهره برده است.

مدرس حوزه علمیه قم با بیان این‌که رویکردهای فلسفی علامه طباطبایی نسبت به آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی در تفسیر برجسته‌تر است، گفت: این امر بیشتر از این جهت است که ایشان گاهی به ادبیات فلسفه نزدیک می‌شود و محتواهای فلسفی را در فضای تفسیر بازتولید می‌کند و به مطالعات فلسفی، به‌خصوص مباحثی که جای بهره‌گیری از فلسفه است – به‌ویژه در مجلدات نخست المیزان – می‌پردازد، اما در عین حال افراط در بهره‌گیری از فلسفه در تفسیر ایشان مشاهده نمی‌شود و چنین نیست که ایشان کتاب تفسیری فلسفی نوشته باشند.

وی تصریح کرد: فضای تفسیری المیزان يك فضای باز است که در آن گاه مخاطب را به سمت روایت به پیش می‌برد و محصول مطالعه روایی را به صورت آزاد در اختیار او می‌گذارد و گاه وی را به سمت بهره‌گیری از فضای فکری و فلسفی پیش برده و در يك فضای فلسفی قرار می‌دهد و گاه نیز با اعمال دقت‌های غیرفلسفی و با نگاه‌های جامعه‌شناختی (علم‌الاجتماع)، تاریخی و شأن نزولی، فضاهای مختلف دیگری را در تفسیر خود می‌گشاید.

مبلغی ادامه داد: کوشش علامه طباطبایی بر این است که تا حد ممکن تنسيق و هماهنگ‌سازی را بین این مباحث ایجاد کند و تفسیر را گام یا گام‌هایی به پیش برد. ویژگی این نوع بهره‌گیری جامع‌الاطراف در تفسیر المیزان این است که علامه طباطبایی برای هريك از این فضاها، يك جایگاه مستقلى اختصاص می‌دهد تا خلطی بین مباحث صورت نگیرد و بحث فلسفی در جای خود، بحث روایی در جای خود و تفسیر آیه به آیه در جای خود انجام شود.

مدیر مرکز تحقیقات مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، اظهار کرد: آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی اغلب تحت عناوین کلی‌تری که ناظر به تخصص‌های دانشی نیست، به بیان مسائل می‌پردازند؛ برای نمونه عنوان «#171؛اشارات و لطائف» ممکن است ناظر به يك اشاره ذوقی و ادبی یا فلسفی یا هرگونه اشاره دیگری باشد که از پس و پیش آیه و یا تعبیرات آیه و در دقت از آن‌ها به دست می‌آید، اما با این‌حال تسنیم این نقطه اشتراك را با المیزان دارد که فضاهای ویژه‌ای را باز می‌کند تا مخاطب از زوایای مختلفی به آیه بنگرد و مطالبی را به دست آورد.

وی خاطرنشان کرد: آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی در تسنیم، اگرچه مباحث فلسفی و حتی قواعد فلسفی را به‌کار گرفته‌اند، اما عقد بحث فلسفی نکرده و تحت يك عنوان و در يك فضای مشخص به مباحث فلسفی نپرداخته‌اند و این امر بدان بازمی‌گردد که ایشان معتقدند در پیشگاه قرآن، باید – به تعبیری – عناوین را نسبت به تخصص‌ها خنثی‌تر بگیریم و این‌که آیا ایشان این مطلب را در فضای تفسیر به مثابه يك روش مدنظر داشته یا به دلایل دیگری انتخاب شده است و نیز این‌که آیا این روش مناسب است یا روش علامه طباطبایی، برای بنده چندان روشن نیست.